

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi:19.04.2021
Makale Kabul Tarihi:12.07.2021

**TERÖRÜ TARTIŞMAK: TANIM SORUNU, GENEL ÖZELLİKLERİ VE
ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN ANALİZİ
DISCUSSING TERROR: THE PROBLEM OF DEFINITION, GENERAL
CHARACTERISTICS AND ANALYSIS IN TERMS OF INTERNATIONAL LAW**

Gizem KEMİK¹

ÖZ

Bu çalışma, terörün tarihsel arka planından tanım sorununa, genel özelliklerinden ortaya çıkış gerekçelerine kadar olan süreci uluslararası hukuk açısından analiz etmeyi amaçlamaktadır. Uluslararası sistemde devletlerin ve örgütlerin terörü değerlendirmelerinde farklılıklar mevcuttur. Bu nedenle kabul edilmiş, üzerinde anlaşılabilmiş bir terör tanımı yapılamamaktadır. Bu çalışmada öncelikle tarihsel ve kavramsal çerçeve oluşturulmaktadır. Sonrasında, terörün genel özelliklerine vurgu yapılmış ve ayrıntılı bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Aynı bölümde terörün ortaya çıkış gerekçeleri de ayrıyeten tartışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise terörün uluslararası hukuk açısından analizine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terör, terörizm, uluslararası hukuk, tanım sorunu, terörü tartışmak, uluslararası hukuk

ABSTRACT

This study aims to analyze the process from the historical background of terrorism to the problem of definition, from its general characteristics to the reasons for its emergence in terms of international law. There are differences in the evaluation of terrorism by states and organizations in the international system. For this reason, an accepted and understood definition of terror cannot be made. In this study, first of all, a historical and conceptual framework is created. Afterwards, general characteristics of terrorism are emphasized and a detailed evaluation is given. In the same section, the reasons for the emergence of terrorism are also discussed. In the last part, the analysis of terrorism in terms of international law is given.

Keywords: Terror, terrorism, internationallaw, problem of definition, discussingterror, internationallaw.

¹ Yüksek Lisans Mezunu.Selçuk Üniversitesi ,Uluslararası İlişkiler Bölümü, sedat.deger@yahoo.com, Orcid no: 0000-0001-2345-6789

1.GİRİŞ

Soğuk Savaş ve sonrası dönemde daha fazla ön plana çıkan terör kavramı, uluslararası bir sorun olarak da sistemde yer etmeye başlamıştır. Soğuk Savaş, doğu ve batı bloklarının birbirine karşı, başta ideolojik olmak üzere; ekonomik, askeri ve teknolojik üstünlük kurma mücadelesi şeklinde geçmiştir. Aslında karşılıklı bir psikolojik savaştan bahsedilse de Soğuk Savaş dönemi şiddet içeren çatışmaları da beraberinde getirmiştir ve 21. yüzyılda önemli bir uluslararası sorun olan terör de bu çatışmaların bir unsuru olarak ortaya çıkmıştır.

21. yüzyılda terörün temel çatışma unsuru olduğu en önemli olay, Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) karşı gerçekleştirilen terör saldırıları olmuştur. 11 Eylül Saldırıları, güçlü devletlerin de tehdit edilebilme potansiyelini göstermiş ve devletlerin güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmiştir. Terörün ne kadar ciddi bir güvenlik sorunu olduğu ortaya çıkmış ve teröre olan bakış dönüşmüştür. Özellikle ABD merkezli terörle mücadele, uluslararası sistemde teröre küresel bir boyut kazandırmıştır. Bununla birlikte günümüz dünyasında terör halen başlıca güvenlik tehditlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada öncelikle terör nedir, ne değildir sorusuna literatürdeki ve doktrindeki bazı tanımlar çerçevesinde yanıt aranmıştır. Bu soru üzerine devletlerin egemenlik yetkilerinden vazgeçmek istememelerinin bir sonucu olarak dış politika stratejisine göre tanımladığı terör kavramının yanıtı basit, anlaşılır ve kısa olmamakla birlikte gelecekte de terörün karmaşık yapısının devam edeceği varsayımına varılmıştır. Doktrindeki bazı uluslararası terör tanımları ve literatür taramaları üzerinden terör anlatılmaya çalışılmış ve terörün nedenleri siyasi, kültürel, psikolojik ve sosyolojik açıdan açıklanmıştır.

2. TERÖRÜN TARİHSEL ANALİZİ VE TANIM SORUNU

2.1. Terörün Tarihsel Arka Planı

Terör, geçmişten günümüze bireyleri, toplumları, devletleri ve hatta devlet üstü yapıları tehdit eden bir unsurdur. Ne yaşadığı dönüşüm ne de geçirdiği evreler terörün bir tehdit unsuru olma özelliğini değiştirmiştir. Bununla birlikte oldukça uzun bir geçmişe sahip olan terör kavramının ilk kullanımı ile bugünkü arasında farklılıklar bulunmaktadır.

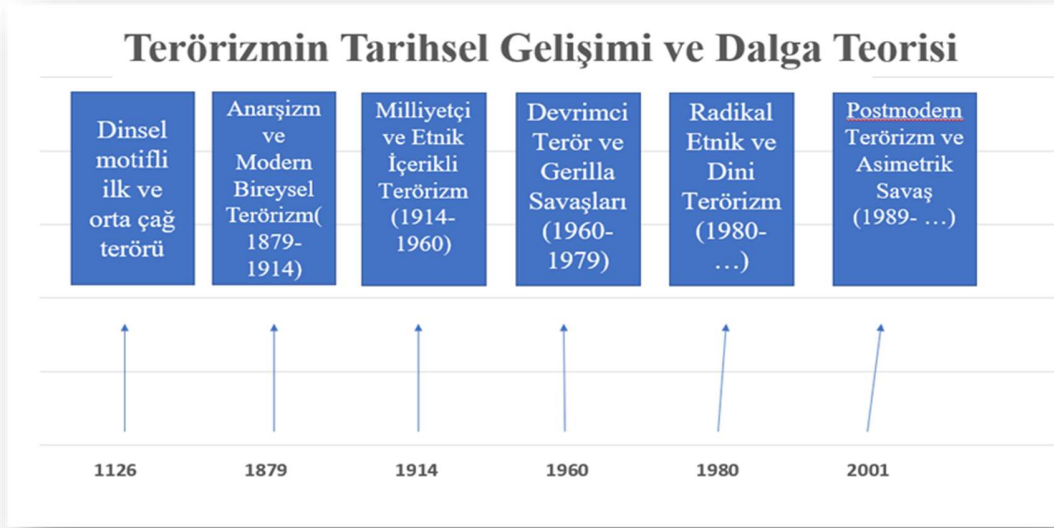
Terörün tarihsel arka planını analiz etmeyi amaçlayan bu bölümde, öncelikle kavramın gerek barındırdığı anlam gerekse ortaya çıkardığı etki bakımından son derece önemli olduğu kabul edilmektedir. Kavramın söz konusu önemi, Adem'den günümüze dek gelen bir gelenek olması itibariyle de aşikârdır (Yüksel, 2004: 44-45). Bu noktada belirtilmelidir ki terörün tarihsel arka planı onu nasıl tanımladığınızla da yakından ilgilidir.² Bu çalışmada da kabul edildiği haliyle terör, Habil-Kabil rekabeti sonrasında gelişen kardeşin kardeşi öldürmesiyle başlamıştır. Bir kıskançlık sonucu ortaya çıkan bu hadise, terörün yapısı ve oluşumundan çok uzak değildir. Nitekim kişinin çıkarının başkasının hakkından üstünmüş gibi algılanması ve bunun sonucunun şiddet temelli bir faaliyetle sonuçlanması terörün oluşum temellerinden birini temsil etmektedir (Caşın, 2008:35).

Terörün insanlık tarihi kadar eski olduğuna dair ön kabul, tarihsel sürece dair detaylı bir analiz yapmayı zorunlu kılmaktadır. Tarihte teröre dair ilk örnek aslında hiç de şaşırtılmayacak şekilde Ortadoğu coğrafyasında görülmektedir. İlk sistemli ve organize terör faaliyetinin Filistin'de bir yapılanma tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Sicarii olarak bilinen bu yapılanmanın M.S. 50 -70 yılları arasında faaliyet gösterdiği ve yaklaşık iki bin kişinin ölümüne sebep olduğu tahmin edilmektedir (Gérard Chaliand&Arnaud Blin, 2007: 55-56). Söz konusu örnek ilk organize terör faaliyeti olmasının dışında, gelecek bin yılın terör niteliğini de belirlemiştir. Bu durum David C. Rapport'un terörün gelişimine dair ele aldığı çalışmasında da kendine yer edinmiştir. Her ne kadar Rapport, terörün tarihsel gelişimindeki dalgaları 19. yüzyıldan başlatsa da 12. yüzyıldaki dinsel motifli terör faaliyetlerine de değinmiştir. Söz konusu yıllar din ve terörün yan yana anıldığı ilk yıllar olarak dikkat çekmektedir.

Terörün modern zamandaki gelişiminin 19. yüzyılda başladığı kabul edilmektedir. Bu dönemde terör, ilk kez günümüzdekine yakın bir anlamda kullanıldığı gibi özellikle Fransız Devrimi sürecinde genel toplum yapısının tarifi için de kullanılmaktadır. Nitekim Fransız cumhuriyetçiliğinin devrimden sonraki dönemi genel itibariyle “terör dönemi” olarak bilinmektedir (Çelik, 2013: 107-122). Bu dönemde devrim sonrasında binlerce muhalifin öldürülmesi ise terör yüzyılıının başlangıcını temsil etmektedir (Tilly, 1995:241).

²Çalışmada teröre dair kavramsal analiz bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

Şekil 1: Terörizmin Tarihsel Gelişimi ve Dalga Teorisi

Kaynak: Rapport, 2001, s. 419-424.

Rapport terörün gelişimini dört dalga üzerinden ele alırken bu dalgaların ilkinin, Çarlık Rusya'sında Çar II. Alexander'in ölmesi sonucu ortaya çıkan "Narodnaya Volya" (Halkın İradesi) eylemleri oluşturmaktadır. Rapport ilk dalgayı anarşizm ve modern bireysel terörün başlangıcı olarak ifade etmektedir. İkinci dalga, sömürgecilik dönemini kapsarken sömürülen toplumların ayaklanmaları ve bağımsızlıklarına kavuşmaları ile tamamlanmıştır. Bu dalgada daha çok milliyetçi ve etnik içerikli terör ön plana çıkmaktadır. Devrimci terör ve gerilla savaşlarını kapsayan üçüncü dalga, dönemin gündemini oluşturan iki olayla hayat bulur: Vietnam Savaşı ve Filistin Meselesi. Terörün tarihsel gelişimindeki son dalga ise -özellikle 11 Eylül sonrasında da sıkça ifade edildiği şekilde- radikal, etnik ve dini terörizm olarak dönemselleştirilmiştir. Bu dönemde İran Devrimi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali ve Afganistan'ın direnişi ve İsrail-Filistin Savaşları etkili olmuştur. (Rapport, 2001: 419-424). Ayrıca Rapport'un dalga teorisinde, postmodern terörizm ve asimetrik

savaş başlıklı bir dalga daha bulunurken, bu süreç halen devam ettiği için beşinci dalga olarak isimlendirilmemiştir.

2.2. Terörün Tanım Sorunsalı

Soğuk Savaş sonrasında terörizm, uluslararası bir önem kazanmıştır. Dünya düzeninin değişmesi ve uluslararası ilişkilerdeki farklılıklar neticesinde Soğuk Savaş metotları ağırlıkla yer almıştır. Soğuk Savaş'ın sonunda ortaya çıkan psikolojik savaş çeşidi terör kavramını da ortaya çıkarmıştır. Soğuk Savaş bu noktada önemli bir dönüm noktası olmuştur (Tezer, 2012: 31-32). Küreselleşmeyle birlikte bulunduğu ülkenin sorunu olmaktan çıkmış, tüm insanlığı etkileyen bir problem olarak uluslararası bir boyut kazanmıştır. Teorik ve kavramsal olarak terör üzerine yapılmış pek çok tanım ve çalışma mevcuttur. Terör günümüzde sıklıkla kullanılan bir kavram olmasına rağmen yerleşmiş bir tanımı yoktur. Bu kavram karşısındaki en önemli sorun, devletler tarafından kabul edilmiş ya da onaylanmış bir tanımının yapılamamasıdır. Bu durum devletler arasında önemli bir problem oluşturmakta ve terörle mücadeleyi güçleştirmektedir. Siyasal rejim farklılıkları sebebiyle devletler farklı stratejilerle hareket etmekte ve terörü farklı tanımlamaktadırlar.

Literatürde John Deutch, terörün orta çağ dönemindeki veba hastalığına benzediğini ve bu salgın hastalığın yayılma riskine mukabil ilacının henüz bulunamadığını ileri sürmüştür. Deutch, terörün kontrol altına alınabilmesi için, hukuk ve istihbarat birimleri arasında ulusal ve uluslararası düzlemde yeni iş birliği mekanizmalarının kurulması gerektiğini savunmuştur. Bu tespite göre, medeni özgürlüklerin korunabilmesi için, terörle mücadelenin etkin savunma ve taarruz yöntemleri geliştirmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Aktaran: Caşın, 2008:92).

Terör kavramının tanımsal olarak çeşitlilik göstermesi, meydana gelen terör olaylarının farklı şekillerde cereyan etmesinden kaynaklıdır. Terör, bazen devlet terörü, bazen de küresel, radikal, etnik ya da siber terör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda dikkat edilmesi gereken nokta, terör kavramının 1789 Fransız Devrimi ile siyasi kavram niteliği kazanmış olsa da insanlığın ilk gününden bu zamana kendini göstermesidir (Aydoğan, 2012). “Terör” ve “terörizm” kavramları, uluslararası alanda çok sık kullanılmakla birlikte fikir birliğine varılmış bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Ancak kavramların kökeni konusunda ortak bir görüş hâkimdir. Latince “terrere” kelimesinden gelen terör, bireysel psikolojik bir ruh hali olan korkutmak, dehşete

düşürmek, korkudan titremeye sebep olmak, korkutup kaçırmak, caydırmak gibi anlamları sebebiyle Terör kavramının kökeninin kabile dönemine kadar uzanması mümkündür (Zafer, 1998:9).

Evans ve Newnham'a göre terör, uluslararası ilişkiler ile bağlantılı olarak politik emeller doğrultusunda şiddet odaklı bir eylemken; Robertson terörün siyasal içerikli bir şiddet olmasına vurgu yapmıştır (Karacasulu ve Ovalı, 2014:54). Friedlar'a göre ise terör, şiddetli bir eylem ya da söz konusu eylemin tehdidi sonrasında oluşan korku hali için kullanılan teknik ya da taktiktir (Treadway, 1998:3).

Bu noktada terörü diğer şiddet eylemlerinden ayıran şiddet eyleminin siyasi bir amaçla işlenmiş olmasıdır (Bal, 2006: 10-13). Terör kavramı politik bir hedef olarak ilk defa Fransız Devrimi zamanında ortaya çıkmıştır; ancak bu dönem, Fransa'da "terör dönemi" olarak adlandırılmıştır. Fransız burjuvazisi için terör ülkeyi korumanın en etkin yöntemi olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda bu kavram olumlu bir anlama karşılık gelecek şekilde kullanılmıştır (Tezer, 2012:17). 1937 tarihinde imzalanan Cenevre Sözleşmesi'nde ise terörizm, bir devlete yönelik olarak toplumda korku halini oluşturmak amacı ile gerçekleştirilen şiddet fiili olarak tanımlanmaktadır (Öktem, 134-135). Siyasal bir kavram olarak kullanılması sonrasında değişime uğrayan terör kavramı 9. yüzyıldan günümüze kadar çeşitli anlamları içerecek şekilde kullanılmıştır. İlk olarak işçi hareketleriyle ilişkilendirilen terör kavramı, sonrasında bağımsızlık hareketleri ile ve 21. yüzyıl uluslararası sisteminde ise güvenlik kavramı ile ilişkilendirilmiştir (Bal, 2006:9).

Tanım çeşitliliğine katkı sağlamak amacıyla öncelikle literatürdeki önemli sözlüklere yer vermekte fayda vardır. Oxford sözlüğü terörü korku, dehşet, korkutan olay ya da kişi olarak açıklarken (Oxford Learner's Dictionaries); Temel Britannica kişilerin, örgütlerin veya hükümetlerin politik bir hedef maksadıyla karşı tarafa karşı, planlı şiddet içeren eylemleri olarak tanımlamıştır (Ana Britannica, 549). Büyük Larousse Ansiklopedisi ise terörü bir hükümet tarafından ihdas edilen şiddet rejimi olarak dar bir ifadeyle ele almıştır (Grand Larousse Encyclopedique, 1968: 261).

Terör kavramının kullanıldığı birçok çalışmada tanımlama zorluğu yaşanmış ve var olan tanımlar kullanılmıştır. Yapılan bu tanımların en kapsamlı olanlarından biri de Hollandalı siyaset bilimci Alex P. Schmid'e aittir. Schmid'e göre terör kişi, örgüt veya devlet aktörleri tarafından bireysel veya siyasal nedenlerle korkutmak ve endişe yaymak maksadıyla tekrarlanmış şiddet olayları

şeklinde tanımlanmıştır. Bu eylemlerin hedefleri asıl mağdurlar değildir. Şiddet aracılığıyla mesaj vermek amacı kullanılarak rastgele veya önceden belirlenmiş hedefler olarak seçilmektedirler. (Aktaran: Beşe, 2002: 13). Bu tanımlamada yer alan en önemli unsur, terörizmin şiddet merkezli bir eylem barındırmasıdır. Benzer bir noktadan terör aynı zamanda baskı, şiddet veya tehdit yoluyla mevcut düzenin bozulması, bireylerin ve toplumun birçok kesiminin korku içinde bırakılması amacıyla şiddet kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır (Ana Britannica, 549). Özellikle uluslararası hukuk literatüründe terör, terörizm, terörist kavramlarının tanımlanma güçlüğü devletlerin ideolojileriyle yakından ilişkilidir.

Terörü tanımlama denemeleri, dini, siyasi veya ideolojik sebeplerle birlikte ele alınabilmektedir. Bu minvalde kapsayıcı bir tanım önerisi yapan Zafer'e göre terör, ihtilalci veya anarşist stratejiler sebebiyle başvurulmuş, korku uyandıran fiillerin toplamı olarak ele almaktadır (Zafer, 1999: 6). Yine terörü korku odaklı tanımlayan Weber'e göre ise terör kavramı, sosyal ve özellikle siyasi uyuşmazlıklarda, kişilere veya nesnelere yönelik şiddet hareketleriyle ve özellikle de genel tehlike yaratan faaliyetlerle düşmanın korkutulmasını ifade etmektedir.

Terör kavramının tarihi açıdan ele alan Daniker'e göre; siyasi, ideolojik veya sosyal ihtilalci amaçları ve düşünceleri kabul ettirmek için belirli bir noktaya veya belirli bir alana şiddet uygulamak suretiyle hükümetlerin, halk gruplarının veya tüm halkın sistematik olarak sindirilmesidir. Terör, genellikle saygı, kabul, meşruiyet veya güç kazanmak için yürütülen dolaylı bir mücadele şeklidir (Aktaran: Zafer, 1999:7). Ergil'in tanımına göre ise terör; tehdit edilen, saldırılan veya korkutulan insanlar aracılığı ile geniş bir kesimi sindirip, korkutma yoluyla caydırmaya çalışarak, planlı bir şekilde uygulanan eylemler bütünüdür. Dolayısıyla terör, bu amaçla eylemi gerçekleştiren bir örgütün, sistemli bir şekilde şiddete yönelmesi veya buna yönelik tehdit halidir (Ergil, 1998:140).

Bozdemir'e göre terör olgusu, genel olarak politik hedeflere yönelik örgütsel, sistematik ve şiddet odaklı bir yöntemle ilerleyen stratejik bir anlayıştan ibarettir (Bozdemir, 1981:526). Bozdemir'in tanımının kapsamını oldukça genişleten Lizardo'ya göre ise terörizm sadece siyasi değil dini ya da ideolojik bir amaç da taşıyabilir. Dolayısıyla söz konusu amaç uğruna büyük bir kitleyi tehdit ederek, etkileyen eylemler bütünü terörizmi ifade etmektedir (Lizardo, 2008: 93).

Terörizmin çoklu tanımlamalarının oldukça karmaşık olması şaşırtıcı değildir. Nitekim çalışmada daha önce de ifade edildiği üzere terörizmin tanımlanması son derece zordur. Dolayısıyla gerek politika yapıcılar gerek kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları gerekse bu alanda çalışan araştırmacılar tarafından ortak bir tanıma ulaşmak oldukça güçtür (Drinkwine, 2009:2). Terörizm kavramının evrensel nitelikte bir tanımının olmaması terörizmin tanımlanamaz olmasından kaynaklı değil, bu kavramın hukuki, ekonomik, siyasi, sosyolojik, psikolojik ve uluslararası boyutlara sahip çeşitli ve karmaşık bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca devletlerin farklı siyasî amaçlara ve hedeflere sahip olması bu farklılıkta önemli bir noktada yer almaktadır. Hükümetler yapmış oldukları bir tanımla, önceliklerine ve kendilerine bir sınırlandırma getirilmesini kabul etmemektedirler (Topal, 2004:132).

Son olarak literatürde de önemli bir karmaşaya sebebiyet veren terör ve terörizm kavramları arasındaki farklılığa değinmek gerekmektedir. Yukarıdaki tanımlar silsilesinden bir öz çıkarılacak olursa terör; şiddet, dehşet, korku yaratan bir eylemi ifade etmektedir. Terörizm ise siyasal bir amaç için terörün bir yöntem olarak kullanılması halidir. Bu ayırmadan hareketle terörizm, diplomatik yollarla ya da savaş ile kazanılmayan sonuçları elde etmek, halkı veya otoriteyi sindirmek, bastırmak veya korkutmak maksadıyla bir ilkeye, felsefi düşünme ve farklı fikirlere dayanılarak siyasal bir amaç için terör eylemleri ve şiddet fiilinin sistemli ve planlı bir biçimde kullanılmasıdır (Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi).

Temel olarak, terörün ortak bir tanımının olmamasının doğurduğu en büyük sonuç, eylemin tam olarak ifade edilememesi nedeniyle bu eylemi gerçekleştirenin de tanımsız kalmasıdır. Terörün “ne olduğu” konusunda hemfikir olunmadığı müddetçe, “terörist”in kim olduğu konusunda fikir birliğine varmak pek de mümkün görünmemektedir (Kaya, 2005: 9-25). Diğer taraftan teröre yönelik ortak bir tanım üzerinde uzlaşılabilmesi sebebiyle terörist eylem, saldırı, siyasal suç, silahlı saldırı gibi kavramlar arasındaki anlaşılabilirlik artmakta ve hangi eylemlerin ne olarak adlandırılacağı konusundaki belirsizlik uluslararası hukuk alanında da devam etmektedir (Tezer, 2012:19).

3. TERÖRÜN GENEL ÖZELLİKLERİ VE ORTAYA ÇIKIŞ GEREKÇELERİ

Teröre ilişkin tanımlarda en sık kullanılan ve tekrarlanan noktalar, terörün siyasal amaçlara ulaşmak maksadıyla sistemli bir şekilde kullanılan şiddet içeren söylem ve stratejiyi ifade

etmesidir. Aynı şekilde kavramın doğasında korku hali, panik, şiddet, telaş ve dehşet duyguları barındırması da yinelenen noktalardır. Bununla birlikte terörle ilgili tartışmaların büyük bir kısmı sonuç ve araçlar arasında bir ayrım yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar terörizmin tanımı konusunda fikir birliği sağlanamamış olsa da en azından terörizmin özellikleri konusunda ortak bir noktada buluşulmuştur.

Terörizmin özellikleri, kavramın oldukça geniş bir etki alanı oluşturması nedeniyle sayıca fazladır. Ancak literatür incelendiği zaman terörizmin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Terörizm güvenlik odaklı bir strateji türüdür.
- Zafer hedefli vaatler verir ve bu vaatlerini propaganda ile hedef kitlesine ulaştırır. Propaganda, terörizmin kendini geliştirmesi ve varlığını idame ettirmesi için önemlidir.
- Terörizm siyasi merkezli bir örgüt temelinde hareket eder ve şiddet yoluyla fikirlerini uygulamaya koyar. Bu şiddet korkuyu ve toplumsal huzursuzluğu beraberinde getirir.
- Genellikle devletin karşısında yer alırlar ancak yeni ve bağımsız bir devlet kurma potansiyeli de taşırlar.
- Terörizm başlı başına yasa dışı bir olgu olduğundan, terörün devamında hayati olan mali kaynaklar da yasa dışı yollardan sağlanır. Kaçakçılık bu yolların başında gelir.
- Teröristler kendilerini diğer insanlardan daha bilinçli görürler. Hedef kitleyi de bilinçli bir kurtuluş mücadelesine davet ederler.
- Terörizmin en temel kaynağı insandır (Alkan, 2002: 17-18; Gündüz, 1996: 54-57; Alkan, 2002: 17-18; Tacar, 1999: 47-48; Uludağ, 2012: 10-11).

Terörün bu genel özelliklerinin yanında, özellikle şiddet temelinde bazı farklı yaklaşımlar da mevcuttur. Bunlardan James ve Brenda Lutz, her şiddet eyleminin terörizm olamayacağını, bunun için bazı şartlar gerektiğini ifade etmektedir. Onlara göre terör politik bir amaç ve eylemleri kapsar. Terörizm bu amaçlarını şiddet ya da şiddet tehdidi ile göstermektedir. Terörizm hedef kitle üzerinde korku yaratmayı hedefler ve hedefleri doğrultusunda devlet dışı aktörleri de kullanabilmektedir. Şiddet eylemleri çoğu zaman güç gösterisi, propaganda, etki alanlarını arttırma amaçları içermektedir (J. Lutz & B. Lutz, 2004: 10).

Teröre yönelik yaklaşımların çeşitliliğine rağmen, terörün genel unsurları şu şekilde sıralanabilir. Terörün, kişi ya da kişilere şiddet kullanılması veya şiddetin kullanılacağına ilişkin bir tehdidin bulunması haline karşılık gelmesi gerekmektedir. İlgili kişi veya kişilerin, şiddet unsurları kullanılmayan siyasi amaçları ve eylemlerini, terör anlamında siyasi amaçlı fiiller olarak kabul etmek mümkün değildir. Günümüzde terörden bahsedildiğinde şiddet kullanma ihtimali çok yüksek olan bir örgütsel yapı akla gelmektedir.

2003 yılının haziran ayında Norveç'in başkenti Oslo'da Uluslararası Uzman Toplantısı yapılmış, "Terörizmin Temel Nedenleri" konulu toplantıda terörizmin temel nedenleri ele alınmıştır. Aynı adı taşıyan "Terörizmin Temel Nedenleri" adlı konferansta incelendiği üzere ele alınan bu öncelikli nedenlerin terörizmin ortaya çıkışına öncelik ettiği üzerinde durulmuştur.

Demokratik süreç, insan hakları, sosyal adaletsizlik, bireysel özgürlükler ve hukuki düzen eksiklikleri, güçsüz, geri kalmış ve gelişmemiş bir ülke, hızla ilerleyen modernizasyon dönemi, ileri boyutta yer alan dini ideolojiler terörün çıkış sebepleri arasındadır. Geçmişte yaşanan iç savaşların, şiddetin, darbelerin veya diktatörlüklerin tarihsel izleri, güçlü, sömüren devletler tarafından ezilme, dini ve etnik farklılıklar sebebiyle toplumun diğer kesimi tarafından ayrımcılığa maruz kalma, güç eşitsizliği veya üstünlük sağlama, meşru olmayan hükümetler ve bunları destekleyen dış aktörler de bu sebepleri etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bu sebeplere ek olarak, devletin farklı fikirlere sahip olan grupların isteklerini ve toplumsal bütünlüğü sağlamada başarıyı sağlayamaması da önemli bir etken olarak yer almaktadır (Bal, 2006).

Terörizm, politik olarak güdülenmekle birlikte, kendini ve eylemlerini bir suç unsuru olarak kabul etmemektedir; ancak terörizm, aynı zamanda psikolojik bir savaş aracı olarak görülmelidir. Amacı, hemen ulaşılmaması düşünülen hedefi yok etmek değil, bunun yerine şiddet korkusunu kullanarak bir korku ve gerilim havası oluşturarak, bu duygusal oluşumun politik davranışları etkilemesini sağlamaktır. Bu bağlamda bakıldığında ise terörizm ilk olarak psikolojik bir taktiktir (Caşın, 2008: 412). Teröre başvuran kişi veya kişilerin niyetleri, amaçları, iç dünyaları da psikolojik, psikiyatrik açılarından incelenmelidir. Bu kişiler uğradıklarını düşündükleri haksızlıkları tespit edip bunların propagandalarını yapma konusunda ilerlerken, terörün temel sebepleri ile nasıl güvenlik kaygısı oluşturan bir tehdit haline geldiği arasındaki ilişkinin pek de incelenmediği görülmektedir.

Devlet ve bazı otoriteler tarafından oluşturulan, insanların en önemli ihtiyaçlarının başında gelen güvenliğin en büyük tehdidi terördür. Düzeni sağlayan otorite zaman zaman toplumu oluşturan

bireylerin ihtiyaçlarını tamamıyla karşılamada yetersiz kalabilmektedir. Bireylerin ihtiyaçları ile çelişki içinde olması, duyguları ve istekleri tam olarak sağlanamayan kişileri ortaya çıkartmaktadır. Bu kişilerin yöneldiği amaçlar ve terörün ortaya çıkmasına neden olabilecek etkenler; ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve psikolojik etkenlerdir.

Ekonomik Etkenler: Terör yukarıda yapılan tartışmalarda da görüldüğü üzere ekonomi odaklı bir amaç taşımamaktadır. Bununla birlikte terörün ekonomik bir amacının olmaması, olumsuz ekonomik koşullardan faydalanmayacağı anlamına gelmez. Bir toplumda gelir adaletsizliği varsa ve geliri yüksek kesim ile düşük kesim arasındaki fark, toplumda huzursuzluğa yol açıyorsa, o toplumda terörizmin ortaya çıkması daha kolaydır. Ekonomide kurumların yetersizliği, enflasyonun ortaya çıkması, yükselmesi ve kontrole alınamaması, ekonomik açıdan dışa bağımlılık, işten çıkarmaların artışı terörün ekonomik boyutları arasında yer alır. Devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü kaybetmesi, ekonomide kurumların yetersizliği, toplu grevlerin ve isyanların artması, enflasyonun ortaya çıkması, yükselmesi ve kontrole alınamaması, işsizlik oranının yıldan yıla artması gibi ekonomik şartların zorluğu insanların temel ihtiyaçlarını karşılamasına engel olmaktadır. Dış borçların artması sebebiyle ülke üzerindeki baskıların artması da teröre sebep olan ekonomik faktörler arasında yer almaktadır (Türkiye Barolar Birliği, 2006: 177).

Siyasal Etkenler: Bireylerin terör eylemlerine karışmaları ve terörist faaliyetlerde bulunmaları, siyasal ve sosyal çevre ile yakından ilgilidir. Terörün siyasal yönü; ortak görüşlere, inançlara, kimliklere ve hedeflere sahip bireylerin organize olup bir örgüt çatısı altında toplanmasını içerir. Mevcut siyasi otoritelerin yanlış strateji ve uygulamaları, terör örgütlerinin faaliyet ve eylem alanlarını genişletmekte, örgüte katılımı artırabilmektedir. Bu bağlamda insanlar; ulusal veya uluslararası koşulların etkisiyle radikal örgüt grupları ile temasa geçebilmekte, rejime muhalif fikir akımlarından veya olumsuz baskılarından etkilenebilmektedirler (Caşın, 2008:160).

Sosyo-Kültürel Etkenler: Terörün toplumsal, kültürel, sosyal ve çevresel etkenleri her topluma göre farklılıklar arz etse de bazı ortak özellikler mevcuttur. Eğitim ve öğretim sistemi, ulusal birlik, beraberlik ve bütünlük bilinci her toplumda farklılık göstermektedir. Bu noktada bazı insanların toplumun temel değerlerine karşı farklı bakış açısına sahip olması önemli bir etkidir. Ayrıca bireyin devlete karşı olan vatandaşlık sorumlulukları noktasında yeterince bilgi sahibi olmaması da teröre yönelme yaklaşımının gelişmesine ve şekillenmesine sebep olmaktadır (Yıldırım, 2010:

30-40). Toplumlarda geçerli olan değer yargıları, sahip olunan bütünlük bilinci ve bunların benimsenmesi zaman içerisinde değişikliğe uğramaktadır. Şayet bu değişiklik çok ani gelişirse ve toplumun çoğunluğunu kapsayacak bir nitelik taşımazsa, sosyal düzen bozulabilecektir (Caşın, 2008: 286). Bu durum da teröre yönelmede önemli bir unsur olarak kendini gösterecektir.

Psikolojik Etkenler: Terörizmin psikolojik etkenleri genellikle terörizme meyilli kişilerin kendilerini toplumda farklı bir noktada görmesi ile yakından ilişkilidir. Toplumda saygınlık kazamadığını düşünen, kendini geliştirmek için doğru yolu bulamayan ve bu konuda toplumdan da destek göremeyen kişi bu psikolojisini şiddet yoluyla gidermeye çalışır. Bu noktada, birey toplumdaki dışlanma halini gidermek adına şiddet eylemlerine başvurur. Aynı konumda bulunduğu inandığı (veya buna inandırılan) diğer bireylerle iletişim halinde olan birey, kendisini toplumdan soyutlar ve dâhil olduğu terörist grubun bünyesinde aktif olarak eylemlere katılım sağlar. Bu birey topluma karşı kendisinde oluşan bu ruh hali üzerine mantıksız, uyumsuz, kompleksli ve saldırgan içerikli davranış biçimlerini benimser. Bireyin bu ruh halinin temelinde ise güvensizlik duygusu yatmaktadır. Nitekim dışlanma halinin getirdiği güvensizlik, içinde bulunduğu terörist grubun da psikolojik baskısıyla birlikte siyasi elite ve güvenlik güçlerine karşı nefret içerikli davranışları beraberinde getirir (Caşın, 2008: 289).

3.1. Terörün Amaçları

Siyasi bir amaç doğrultusunda terörün, mevcut siyasi durumu veya ulaşmak istediği siyasi amacı fark etmeksizin, mevcut siyasi yapıyı değiştirmek veya onu kendi çıkarları uğruna yok etmek için kendi ideolojisi dışındaki halka, şiddette bulunması ya da şiddet tehdidi oluşturması gerekmektedir. Terörü diğer şiddet eylemlerinden ayıran en önemli özelliği şiddetin fiili siyasi amaçla gerçekleşmiş olmasıdır. Eylemcilerin siyasi amacı, siyasi terörizmin önemli unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Bu amaçları doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemler bazılarına göre aynı devlette terör eylemi olarak algılanmakta bazılarına göre de bir meşru savunma, özgürlük mücadelesi şeklinde algılanabilmektedir.

Terörizmin birincil hedefi propaganda yoluyla varlığını hissettirmek ve ideolojik amaçlarına yönelik bir algı oluşturmaktır. Bu algı ile terör örgütleri, hedef kitlelerini daha kolay saflarına katabilecek ve potansiyel eylemlerini devlete karşı bir başkaldırıya dönüştürebileceklerdir (Zafer, 1996: 96). Terör örgütleri para kazanmak gibi maddi bir beklenti içinde değildir. Ele alınan amaçları dışındaki tüm eylem ve faaliyetlerini birer araç olarak kullanmaktadır. Terör

eylemlerinde, süreklilik ve sistematik hareket etme önceliği mevcuttur. Kişilere uygulanan şiddet fiilleri ve buna binaen yapılan tehditlerin süreklilik göstermesi, terörün planlı ve sistemli olarak ilerlediğini göstermektedir.

Terörün emelleri hem barındıkları ülkelere hem de destek aldıkları kurumlara göre farklılık göstermektedir. Ancak yine de literatürdeki yaklaşımlara göre terörün amacının; hedef olarak görülen düzenin şiddet kullanılarak etkisiz hale getirilmesi ve yerine kendi yaklaşımına göre yeni bir idare kurmak olduğu söylenebilir (Alkan, 2002:1). Buna göre terör örgütlerinin toplumsal bir düzeni, karışıklık çıkararak yıkmaya çalıştıkları söylenebilir. Terör örgütleri ve teröristler için korku hali yaratmak oldukça kullanışlı bir yöntemdir. Söz konusu yöntem, vatandaşlarının huzurunu sağlama sorumluluğu bulunan hükümetlere karşı kullanılır ve böylece hükümetlerin işlevsiz kalması amaçlanır. Bu yüzdendir ki toplumu derinden sarsacak ve hükümeti çaresiz bırakacak; kamu binalarını bombalamak, kalabalık mekânları silahla taramak vb. gibi eylemlere girişmektedirler (Korkmaz, 1999:17).

Olaylarla herhangi bir ilişkisi bulunmayan kişilere şiddet kullanılarak zarar verilmesi veya şiddetin kullanılacağına ilişkin tehditte bulunulması ile bu kişiler tehlikeye maruz bırakılarak korkutulup, sindirilmektedir. Ele alınan bu fiillerle, toplumun ve dolayısıyla toplumu yönetenlerin direncini kırmak ve kamu düzeninin sarsılması amaçlanmaktadır (Döner, 2005: 2). Öte yandan, terörizm ilerde daha ayrıntılı ele alınacağı üzere psikolojik bir amaç da gütmektedir. Yarattığı korku atmosferi ile halk ve devlet arasındaki güveni sarsmak, halkı zorunlu bir değişime sürüklemek, toplumsal huzuru bozarak kendi lehine bir çıkar sağlamak terörizmin diğer amaçlarındandır.

Terörün belirtilen bu amaçlarının temeli, gerçekleştirdikleri eylemler vasıtasıyla toplum genelinde korku halinin var olmasını sağlamaktır. Dolayısıyla terörün başlıca amacının, toplumda yayılmış olan bu psikolojik şiddetin devamlı olarak kalması olduğu söylenebilir. Terörün diğer amaçları ise şu şekilde aktarılabilir: Terör örgütlerinin varlığını gösterme, gerçekleştirilen eylemlerle sesini duyurma, devlete karşı güç gösterisi yapma, düzeni bozarak dikkat çekme, toplumda yankı uyandırarak üye kazanma şeklinde sıralanabilir. Ayrıca yapılan eylemi üyelerine ve destekçilerine moral kaynağı olarak gösterme, kendi tarafında olmayanları tehdit etme, mevcut hükümetin sağladığı düzeni bozma, devleti halka karşı zor kullanmaya teşvik etme gibi noktalar da terörün amaçları arasındadır (Saran, 2009: 92).

Terörizmin özümseyip kullandığı bir diğer amacı ise, toplumda karışıklık meydana getirerek bireylerin karşı koyma gücünü yok etmek, güçsüzleştirmek ve var olan düzendeki insanların desteğini şiddet uygulayıp, insanları korkutarak zayıflatmaktır. Terör örgütleri ve örgüt üyelerini destekleyenler terörist suçlamasını kabul etmemekle birlikte kendilerini bu amaçta haklı göstermeye çalışmaktadırlar. Terör örgütü üyeleri ya da destekçileri yaşadıkları düzende devletin kendilerine eşit haklar sunmadığını, diğer vatandaşlar arasında ayrımcılığa uğradıklarını ileri sürerek eylemlerini gerçekleştirmektedirler. Var olmadığını savundukları haklarını alma mücadelesi içinde 'özgürlük savaşı' adı altında eylemlerini gerçekleştirerek ulusal ve uluslararası alanda kendilerini haklı göstermeye çalışmaktadırlar; ancak hakkını aradığını iddia eden bu örgütler diğer taraftan suçsuz pek çok insanı öldürmektedirler. Birbiri ile çelişen yargıları ile terör, bazı güçler tarafından fayda sağlamak ve çıkarlarını elde etmek maksadıyla kullanılmaktadır. Bu gibi durumlarda ise terörün amaçları arasında, verilmediğini savundukları haklarını elde etmek için mücadele etme amacı da yer almaktadır (Bal, 2006).

Bütün bu etkenlerin yol açtığı terörizm; asıl amacı olan topluma korku salma ve güvensizlik aşılama işlevini yerine getirmiş olur. Her ne kadar devletler bireylerin güvenliklerini sağlamak için birtakım önlemler almış ve alacak olsa da terör; ekonomik, siyasal, sosyokültürel ve en önemlisi psikolojik etkenlerle toplumdaki güvenlik algısını sarsmaktadır. Şiddet eylemlerini gerçekleştirenlerin kullandığı en çok kullanılan yöntemler psikolojik yöntemlerdir. Çünkü terör olaylarının amacı insanları etkilemek ve onların kararlarını değiştirmek kendi saflarında yer almalarını sağlamaktır. İnsan psikolojisine göre eylemlerini oluşturmak, şekillendirmek ve yönetmek teröristlerin izlediği yol ve yöntemdir. Bu şiddet eylemlerinden insanların etkilenmesinin, bu yola başvurmasının pek çok sebebi vardır. Onları bu eylemlere sürükleyen sebeplerin neler olduğunu ele almak terörle mücadele açısından önemli bir yoldur (<http://www.tuicakademi.org/teror-ve-psikolojik-boyutu/>).

4. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE TERÖRÜN ELE ALINIŞI

Terörizmin ulusal sınırları aşan etkileri mevcuttur. Bu sebeple terörizmin uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Terörizm sorunsalına uluslararası hukuk açısından

bakıldığı zaman terör saldırıları, insan hak ve özgürlüklerine yönelik eylemleri kapsadığı için yasadışı faaliyetler olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple terörizmin olumsuz etkileri üzerine terörün önlenmesi ve terörden görülen zararın en aza indirilmesi konusu hukukun çözüm arayışlarını hareketlendirmiştir. Değişime uğrayan dünya dengeleri ve uluslararası ilişkilerdeki güvenlik kavramının farklılaşması sonucunda yeni tehdit ve riskleri de beraberinde getirmiştir. Teröre bakış açılarının çok farklı ve çeşitli olması, dünya devletleri tarafından da kabul edilmiştir. Küreselleşmeyle birlikte, terör sadece ortaya çıktığı ülkenin sorunu olmaktan çıkmış ve tüm insanlığı tehdit ederek uluslararası bir boyut kazanmıştır. Uluslararası arenada ortak bir terör tanımlamasının yapılamaması, sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Ortak bir tanımın olmaması sebebiyle neyin, kimin, ne zaman terör olduğu problemleri ortaya çıkmıştır.

Devletler uluslararası hukuk çerçevesinde, kendi ülke sınırları dışında meydana gelen ya da gelebilecek şiddet eylemlerine karşı ne şekilde önlem alabileceklerini, müdahale edebileceklerini belirleyen çeşitli düzenlemeler meydana gelmiştir. Uluslararası hukuk temelinde de halen tüm devletler tarafından kabul gören veya birçoğunun üzerinde hem fikir olabildiği genel kabul edilen bir terör tanımlamasına ulaşılamamıştır. Devletlerin ilgili soruna dair iç hukuk sistemlerinde, uluslararası örgütlerin ise pek çok anlaşma ve sözleşmelerinde yapılan terör tanımları mevcuttur. Birleşmiş Milletler terörizmi insanlığa tehdit olarak algılamış ve uluslararası terörü engelleme çabası içinde olmuştur. Birleşmiş Milletler, Soğuk Savaş öncesi dönemde terörizm üzerine genel kabul gören bir tanım yapma çabası içinde olmuştur; ancak üye devletlerin self determinasyon olarak bilinen yani kendi geleceğini tayin etme hakkı ve ulusal olarak yürüttükleri bağımsızlık mücadelesi konularında meydana gelen farklılıklar bir sonuca varılmasına engel olmuştur. Bu şiddet eylemleri özgürlük mücadelesi veren gruplar tarafından kullanılmıştır. Bu gruplar etnik, dini, ideolojik ve siyasi eylemlerini ulusal bağımsızlık mücadelesi adı altında gerçekleştirerek bu eylemlerinin terörist eylemler olarak nitelendirilemeyeceği fikrini ileri sürmüşlerdir (Beşe, 2002: 68-70).

Birleşmiş Milletler, terörizm ile ilgili problemleri, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi bünyesinde ele almıştır; ancak Soğuk Savaş dönemindeki “İki Kutuplu” sistem terörizme karşı önlem alınması ve terörizmin tanımının yapılmasını engellemiştir. 11 Eylül 2001 sonrasında Konsey, terörizmin tanımını yapmak yerine, üye devletlere kendi ulusal iç hukuk düzenlerinde terörizmi tanımlama hakkının tanınması yolunu seçmiştir.

Terörün tanımını Birleşmiş Milletler Uluslararası Terörizm Komitesi ise şu şekilde yapmaktadır: Uluslararası alanda fikir farklılıkları açısından bu farklılığın istenilen tarafta gelişmesini ve ilerlemesini gerçekleştirmek amacıyla üçüncü bir devletin sınırları içinde yabancı bir kimsenin kendi uyruğunda olmayan bir başkasına uyguladığı baskı, korku ve çatışma halidir. Terör, yabancı kişilere ve devletlere karşı uygulandığında ya da birden fazla devletin ortak unsuru haline geldiğinde uluslararası bir boyut kazanmaktadır (TUİÇ Akademi, 2012).

11 Eylül sonrasında, hükümet dışı aktörler ve örgütler tarafından gerçekleştirilen saldırıların, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. Maddesi kapsamında değerlendirilmesi gündeme gelmiş ve bir devletin sınırları dışından yöneltilen terör eylemlerine karşı meşru müdafaa hakkını kullanması yönünde bir görüş birliği oluşturulmuştur (Taşdemir, 2006: 171). Ayrıca anlaşmada yer alan Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırı etkisinde kalması durumunda, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını sağlamak için gerekli önlemleri alana kadar saldırıya uğrayan bu devletin sahip olduğu meşru savunma hakkına gölge düşürecek bir hükmü yoktur. Üye devletlerin sahip oldukları bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler Güvenlik Konseyi'ne bildirilir. Güvenlik Konseyi'nin anlaşma uyarınca uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasını ya da bu düzenin yeniden inşa edilmesi için uygun gördüğü şekilde hareket etme yetki ve görevini belirlemesini hiçbir şekilde etkilememektedir (BM Anlaşması, 1945).

BM Anlaşması'na göre meşru savunma hakkının kullanımı temel olarak; silahlı ve şiddetli bir saldırı, acil durum, zorunlu şart ve koşulları ile bir sınırlandırma söz konusudur. Bu şart ve sınırlandırılmaların bir bölümü Birleşmiş Milletler Anlaşması'ndan kaynaklanırken bir kısmı da diğer uluslararası hukuk metinlerinden kaynaklanmaktadır (Tezer, 2012:44). 11 Eylül sonrasında alınan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararları da incelendiğinde önceki yaklaşım biçiminden ayrıldığı görülmektedir. Güvenlik Konseyi, silahlı eylem kavramının devlet müdahaleleri ile sınırlı olmadığını destekler nitelikte ve terörizme karşı daha duyarlı bir politika izlemiştir. Konsey, şiddetine ve uluslararası etkilerine bakmaksızın, her türlü terörist saldırıyı, uluslararası güvenlik ve barışa yönelik bir tehdit kaynağı olarak kabul etmiştir (Caşın, 2008:776).

NATO'nun ise terör eylemlerini gerçekleştiren kişilere karşı meşru savunma hakkının kullanılmasını kuvvet kullanma yasağı kapsamının bir farklılığı olarak değerlendirdiği belirtilmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından, saldırının ülkeye "dışarıdan" yöneltilmiş

olmasını yeterli bir ölçüt olarak kabul etmiş ve farklı bir nitelikte değerlendirmiştir (Taşdemir, 2006:173). Doktrinde pek çok yazar ise, devlet dışı aktörlerin gerçekleştirdiği şiddet eylemleri saldırılarının, meşru müdafaa hakkını doğuracağı görüşünü savunmaktadır. Buna göre terör eylemlerinin silahlı saldırı olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu konusunda bir fikir birliği mevcuttur. Bununla birlikte meşru savunma hakkı kapsamında yer alan kuvvet kullanımına sebep olacak terör eyleminin, hangi durumlarda silahlı eylem adı altında kabul edilip edilmeyeceği konusunda bir görüş birliği yoktur.

Terörün ulusal boyutları aşan sınır ötesi etkileri uluslararası terör kavramının oluşmasına neden olmuştur. Günümüzde uluslararası terörü engelleme açısından devletlerin imzaladığı 12 tane evrensel anlaşma bulunmaktadır. 2001 senesinde ele alınan 1373 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı tüm devletlere bu anlaşmalara taraf olma ve bu anlaşmaları uygulama zorunluluğu getirmiştir³. Bu anlaşmalar şu şekildedir: Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle ilgili Sözleşme (1963), Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (1970), Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1971), Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1973), Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme (1979), Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme (1980), Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1988), Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü (1988), Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Hava Alanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi ile İlgili Protokol (1988), Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme (1991), Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1998), Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1999) (Semercioğlu, 2016: 102-104).

Pek çok uluslararası anlaşma terörizmi önlemek amacıyla düzenlemeler yapmış olsa da hiçbiri terörü tanımlamamıştır. Terörist eylemlerin engellenmesine yönelik olarak yapılan bu Birleşmiş Milletler anlaşmaları terörle ilişkili pek çok konuyu içinde barındırmaktadır. Bu konular arasında

³1373 sayılı Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi Kararı, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20ilgili%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler/birle%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%201373%20Say%C4%B1%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf>

deniz ve hava ulaşımı, terörist bombaların önlenmesi, rehineler, diplomatik koruma altındaki kişiler, plastik patlayıcılar, nükleer maddeler ve terörün finansmanı gibi terörle ilgili pek çok konu dâhilinde ele almıştır. Bu anlaşmalarda terörizmin tanımını yapılmamış olmakla birlikte, bunlardan birçoğu terör terimini de kullanmamış yalnızca bazı özellikleri belirtilerek neye işaret ettiği ile yetinilmiştir (Caşın, 2008: 756-760).

Küreselleşmenin yükselen olumsuz değerlerinden birisi kitle imha silah üretimi ve temini konusunda engellerin azaltmasıdır. Öyle ki hem teknolojinin gelişimi hem iki kutuplu dünyadaki silahlanma yarışı terör saldırılarının önünü açmıştır. Terörizmin ulusal olarak etki sınırlarını aşan boyutlarının sınır ötesine taşınması, sorunu uluslararası hukuk alanında ele almayı gerektirmektedir.

SONUÇ

Uzun bir geçmişe sahip olan terör, planları ve eylemleri itibariyle günümüz dünyasının en önemli problemlerinden biri olmaya devam etmektedir. Bu kavram üzerinde rastlanan en önemli sorunlardan biri de terörün bütün kesimlerce üzerinde uzlaşılan ortak bir tanımının olmamasıdır. Bu durum özellikle uluslararası sistemde, hükümetler arası ilişkilerde önemli bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Çünkü kabul gören, üzerinde hem fikir olunan bir tanımın yapılamaması terörle mücadeleyi güçleştirmektedir.

Terörizm, yerkürenin çoğu noktasında ölümlere ve yaralanmalara, doğal hayat standartlarının kaybına, psikolojik hasarlara yol açmaktadır. Bununla birlikte terör eylemleri ülkelerin ekonomik açıdan da dikkat çekici düzeyde hasar almasına yol açarken, özellikle devletlerin güvenliklerini sağlamak adına yaptığı savunma harcamaları günümüzde en üst düzeye çıkmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırıları, devletlerin ve diğer aktörlerin terörizme bakışını kökten değiştirmiş ve teröre karşı alınan önlemler artmıştır. Bütün dünyada görülen bu etkiler, terörizm ve terör kavramlarının 11 Eylül’le birlikte küreselleştiğini gözler önüne sermiştir.

Terörizm, anlaşılması ve anlamlandırılması zor bir kavram olduğu için teorik kapsamda da pek çok farklı görüş vardır. Uluslararası sistemde hükümetlerin ve sivil toplum örgütlerinin de teröre karşı bakış açıları değişiklik göstermektedir. Bu nedenle kesin olarak hemfikir olunan bir terör tanımlaması yapılamamaktadır. Dünyada yaşanan terör olaylarının kaynağı ve hedefi konusunda ve hangi eylemlerin terörizm, hangilerinin mücadele, kimlerin terörist, kimlerin bağımsızlık kahramanı olduğunun somut bir şekilde belirlenememesi konusunda birbirine zıt düşünceler, yaklaşımlar mevcuttur.

Bu çalışmada da terörün tanımı yapılamamakla birlikte, doktrindeki tanımları incelenerek yapılmış olan terör tanımları ile terörizm ve uluslararası terörizmden ne anlaşıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kavram konusunda ortak bir tanım yapılamamıştır. Bu çalışmadaki kavram sorunsalı, meseleye hangi taraftan baktığınızla alakalı olarak değişiklik göstermektedir. Terörizm sorunsalı uluslararası hukuk çerçevesinde de değerlendirilmiştir. Birleşmiş Milletler terörü insanlık için tehdit olarak görmüş ve terörle mücadele çabasında olmuştur. Birçok uluslararası sözleşme ve antlaşma terörizmle mücadeleye yönelik düzenlemeler yapmışsa da devletlerin milli egemenliklerinden taviz vermektan kaçınması sebebiyle hiçbir terörü tanımlamamıştır. Birleşmiş

Milletler'in terörün ve terörizmin evrensel bir tanımını yapabilme konusundaki çalışmaları da bugüne kadar hiçbir sonuç vermemiş, bu kavramlar devletlerin iç hukuk düzenlemelerine bırakmıştır.

Sadece terörün tanımsal anlamda ne olduğu konusunda değil, terörü meydana getiren sebepler doğrultusunda da pek çok farklı araştırmalar yapılmıştır. Mutlaka terör eyleminin birden fazla ve birbirini etkileyen sebepleri vardır. Çünkü yapılan terör eylemlerinin arka planında birbirinden farklı sebepler bulunması olağandır. Sonuçta terör eylemleri bir insan davranışdır ve bu noktadan yola çıkarak farklı yaklaşımlar açısından terörün sebepleri ele alınmalıdır.

Devletlerin toplumsal ve ekonomik yönden gelişmesi ve terörizm tehdidini ortadan kaldıracakları veya faaliyetleri kısıtlamak için ilk olarak terör örgütlerinin varlığını oluşturan gençleri korumak ve bu yola başvurmalarını engellemek amacıyla ülkedeki öğretim ve eğitim sisteminin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve toplumdaki bilincin artırılması gerekmektedir. Bununla beraber insan hakları, eşitlik, demokrasi, kişi dokunulmazlığı, yaşama hakkı, özgürlük, adalet, barış gibi temel değerlerin devletler arası düzenlemelerde öncelikli sırada yer alması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Necati. (2002). *Gençlik ve Terörizm*, Ankara: Temuh Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Aydoğan, Emrah. (2012). *Terörizmin Tarihsel Gelişimi*, Türksam.
- Bal, İhsan. (2006). *Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Ankara: Usak Yayınları.
- Beşe, Ertan. (2002). *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Bozdemir, M. (1981). "Terör(Mü) Ve Terörizm(Mi)?" , *S.B.F. Basım Yayım Yüksek Okulu Yıllığı*,6.
- Caşın, Mesut Hakkı. (2008). *Uluslararası Terörizm*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Çelik, Fikret. (2013). "Erken Dönem Fransız Cumhuriyetçiliğinin İlliberal Yönleri: Tarihsel Ve Teorik Bir Analiz", *Liberal Düşünce*, Yıl 18, Sayı 71, Yaz 2013.
- Daniker, Gustav. (1978). "Antiteror-Streategiefragen, Folgerungenforderungen, Neue Wege Der Terroristenbekämpfung", Frauenfeldf.
- Deutch, John. (1997). "Terrorism", *Foreignpolicy*, No:108, Autumn.
- Döner, İsa. (2005). "Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm", *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Sayı: 43, Eylül.
- Drinkwine, Brian M. (2009). "Terrorism"Theserpent In Kur Garden: Al-Qa'idaandthelongwar, Strategic Studiesinstitute, Us Armywarcollege.
- Ergil, Doğu. (1998). "Teröristlerce Rehin Alınma Durumunda Öneriler", *Ankara: Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:1-2, Ocak-Haziran, 140.
- Ergil, Doğu. (1998). "Uluslararası Terörizm", *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 47(3).
- Gül, Talip. (2012). *Terör Ve Terörizm*, İstanbul: Özgü Yayıncılık.
- Gündüz, Mustafa. (1996). *Basın ve Terör*, İzmir: Saray Kitabevi.
- Kaya, İbrahim. (2005). *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Ankara: Usak Yayınları.
- Kohut, Heinz. (1998). *Kendiliğın Yeniden Yapılanması*, Oğuz Çelebi(Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.

- Korkmaz, Gürol. (1999). “Meydanın Terör Konulu Haber Sunumuna Analitik Bir Bakış”, *Polis Dergisi*, Yıl:5, Sayı: 18.
- Küçükcan, Talip. (2010). “*Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı*”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 24, 33-54.
- Lizardo, O. (2008). “*Defining and theorizing terrorism: A Global Actor-Centered approach*” *Journal Of World-Systemsresearch*, 14 (2).
- Lutz James M. Ve Lutz Brenda J. (2004). *Global Terrorism*, Londonroutledge, Landom And New York.
- Öktem, Emre. (2004). “Uluslararası Hukukta Terörizm”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 134-135.
- Rapport, David C. (2001). *Thefourtwave: September 11th in Thehistory Of Terrorism Currenthistory*, No: 100.
- Saran, Mine ve Bitirim, Selin. (2009). “Terörle Mücadelede Sosyal Pazarlama ve İletişim Stratejileri”, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt: 2, 92.
- Schmid, Alex P.(1993). “*Western Responsesto Terrorism*”, London, Frank Cass&Copsan Ltd.
- Semercioğlu, Harun. (2016). “Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 34(2), 102-104.
- Tacar, Pulat. (1999). *Terör ve Demokrasi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tarhan, Nevzat. (2003). *Psikolojik Savaş*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşdemir, Fatma. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara: Usak Yayınları.
- Tezer, Özlem. (2012). “*Sınırı Aşmak*”, Ankara: Orient Yayınları.
- Tilly, Charles. (1995). *Avrupa’da Devrimler 1492-1992*, Çev. Özden Arıkan, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- Topal, Ahmet Hamdi. (2004). “Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu”, *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Ekim, Sayı32, 132-133.
- Treadway, C. G. (1998). *Theanatomy Of Terror*.Morethanjust A Nuisance, Airuniversitypress.

- Türkiye Barolar Birliği. (2006). *Türkiye ve Terörizm*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Uludağ, Gökhan. (2012). “*Türkiye’de Terör Örgütlerinin Eleman Kazanma Yöntemleri, Pkk Örneği*”, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Weber Helmut Ve Schlochauer, Strupp. (1962). *Wörterburchdesvölkerrechts*, Berlin.
- Yalçın, Serhan. (2006). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4).
- Yıldırım, Zeki. (2010). “*Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanı, Önlenmesi ve Vergisel Boyutu*”, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Zafer, Hamide. (1998). *Ceza Hukukunda Terörizm*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Zafer, Hamide. (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, İstanbul: Beta Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>(erişim tarihi 18.03.19)
- <http://www.tuicakademi.org/teror-ve-psikolojik-boyutu/>(erişim tarihi: 20.03.19)
- <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20%C4%B0lgili%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler/birle%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%201373%20Say%C4%B1%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf> (erişim tarihi: 01.04.19)
- https://turkey.un.org/sites/default/files/2020-02/UN-charter-turkish_0.pdf (erişim tarihi: 23.05.2021).